

of relations between reflection and creativity (reflection of personality, creativity of personality, intellectual reflection and creativity, negative reflection). The differentiated impact of the indicators of reflection and creativity on the certain subsystems of self-development is proved. The multidirectional orientation of the personal reflection and creativity in self-development of a personality is showed: the first one is related to the social (ethical) direction of self-development, the second one – with its focus on the individual success. The personal creativity has a greater impact on the progressive self-development subsystem, providing the person the possibility to behave in an original and unusual way, moving to individual success; the personal reflection – on the intergressive subsystem, it gives the developmental act ethical dimension, the possibility of self-awareness in the interpersonal relations. Intellectual reflection and creativity are related to the progressive subsystem, this factor makes a negative effect on the intergressive subsystem. Negative reflection has a negative impact on the progressive self-development subsystem.

Key words: self-development of personality, self-development subsystems, self-development components, reflection, creativity, model, self-development direction, negative reflection.

Received January 07, 2016

Revised January 24, 2016

Accepted February 12, 2016

УДК 925 : 159.923

Е.З. Івашкевич

Natasha1273@ukr.net

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СИСТЕМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДАТНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Ivashkevych E.Z. Social intellect as a system of intellectual abilities of the personality / E.Z. Ivashkevych // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 32. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 153–166.

Е.З. Івашкевич. Соціальний інтелект як система інтелектуальних здатностей особистості. В статті проаналізовано соціальний інтелект як певну, досить стійку систему інтелектуальних здатностей, які виражаються в соціальній поведінці індивіда. Описано психологічні концепції, в яких інтелектуальний потенціал людини розглядається в парадигмі

класу психічних якостей і механізмів, що визначають як наявний рівень інтелектуальних можливостей індивіда, так і можливості самодосконалення його інтелекту.

Автором публікації виокремлено та охарактеризовано теорії, в яких соціальний інтелект є системою когнітивних властивостей особистості, що складається з трьох базових складових: соціально-перцептивних здатностей, соціальної уяви та соціальної техніки спілкування, від сформованості яких великою мірою залежить ефективність суб'єкт-суб'єктного спілкування.

Запропоновано та описано авторську концепцію соціального інтелекту педагога. Зазначено, що соціальний інтелект педагога вміщує три підструктури: когнітивну, мнемічну та емпатійну тощо. Встановлено, що когнітивна підструктура соціального інтелекту включає в себе сукупність досить стійких знань, оцінок, правил інтерпретації подій, поведінки людей, їх взаємовідносин і т.д. на основі сформованої системи інтерпретацій на мікроструктурному і макроструктурному рівнях.

Показано, що мнемічна складова соціального інтелекту педагога характеризує наявність в індивіда здатності до інтерпретації явищ, подій життя, поведінки інших людей і своєї власної як суб'єкта цих подій. Зроблено висновок, що емпатійна складова соціального інтелекту більшою мірою залежить від того, яку форму поведінки педагог обирає в якості пріоритетної, що очікує від оточуючих його суб'єктів, який ціннісний інтерпретаційний комплекс у ставленні до навколишнього світу сформувався у людини, які можливості є у даного індивіда в плані використання механізмів антиципації в розв'язанні різних проблем професійного та соціального життя тощо.

Ключові слова: інтелект, соціальний інтелект, інтелектуальні здатності, соціально-перцептивні здатності, соціальна уява, соціальна техніка спілкування, когнітивна, мнемічна та емпатійна підструктури соціального інтелекту.

Э.З. Ивашкевич. Социальный интеллект как система интеллектуальных способностей личности. В статье охарактеризован социальный интеллект как определённая, достаточно устойчивая система интеллектуальных способностей, которые выражаются в социальном поведении индивида. Описаны психологические концепции, в которых интеллектуальный потенциал человека рассматривается в парадигме психических качеств и механизмов, определяющих как имеющийся уровень интеллектуальных возможностей индивида, так и возможности самосовершенствования его интеллекта.

Автором публикации выделены и охарактеризованы теории, в которых социальный интеллект описан как система когнитивных свойств личности, т.е. состоящий из трёх базовых составляющих: социально-перцептивных способностей, социального воображения и социальной техники общения, от сформированности которых во многом зависит эффективность субъект-субъектного общения.

Предложена и описана авторская концепция социального интеллекта педагога, которая предусматривает, что социальный интеллект содержит когнитивную, мнемическую и эмпатийную подструктуры. Подчеркнуто, что, в частности, когнитивная подструктура социального интеллекта включает в себя совокупность достаточно устойчивых знаний, оценок, правил интерпретации событий, поведения людей, их взаимоотношений и т.д. на основе сложившейся системы интерпретаций на микроструктурном и макроструктурном уровнях.

Отмечено, что мнемическая составляющая социального интеллекта педагога характеризует наличие у индивида способности к интерпретации явлений, событий жизни, поведения других людей и своего собственного как непосредственного субъекта этих событий. Сделан вывод, что эмпатийная составляющая социального интеллекта в большей степени зависит от того, какую форму поведения педагог выбирает в качестве приоритетной, что ожидает от окружающих его субъектов, какой ценностный интерпретационный комплекс в отношении к окружающему миру сформировался у данного человека, какие возможности есть у данного индивида в плане использования механизмов антиципации и решения различных проблем профессиональной и социальной жизни.

Ключевые слова: интеллект, социальный интеллект, интеллектуальные способности, социально-перцептивные способности, социальное воображение, социальная техника общения, когнитивная, мнемическая и эмпатийная подструктуры социального интеллекта.

Постановка проблеми. Поняття соціального інтелекту вперше було введено в психологічну теорію і обґрунтовано американським психологом Р.Торндайком ще в 1920 році. У публікаціях вченого даний феномен визначається як загальна здатність розуміти інших людей і, на основі цього, виключно суб'єктивного розуміння, діяти розмірковано та мудро, адекватно щодо оточуючих. При цьому Р.Торндайк наголошує на значущості далекоглядності в міжособистісних стосунках суб'єкта з іншими, що дозволяє людині з високим рівнем соціального інтелекту досить добре уживатися з іншими людьми. Враховуючи результати власних емпіричних досліджень, Р.Торндайк виділяє три види інтелекту, а саме: 1) абстрактний інтелект, який безпосередньо відповідає за здатність людини розуміти абстрактні вербальні (наприклад, математичні) символи, і на основі цього розуміння виконувати з даними символами певні прості або складні дії; 2) конкретний інтелект, який дозволяє суб'єкту розуміти речі і предмети виключно матеріального світу і проводити з ними певні необмежені дії; 3) соціальний інтелект як загальна здатність розуміти інших людей, і на цій основі взаємодіяти з ними [9, с. 231].

Перша та друга структури відповідають за успішність виконання діяльності, передусім у сфері суб'єкт-об'єктних стосунків. Однак здатність робити інсайтні, непередбачувані висновки, зокрема на підставі досить актуалізованої, експліцитної інформації, здатність отримувати нові знання з аналізу і синтезу не є достатньою умовою здійснення ефективних суб'єкт-суб'єктних стосунків. Іншими словами, людина, яка має високий рівень IQ, може не завжди адекватно розуміти соціальні ситуації, стосунки з людьми, що призводить до суттєвих складнощів у плані адаптації цієї особистості до життя в суспільстві. В цьому аспекті, на нашу думку, доцільно розглядати структуру інтелекту суб'єкта із включенням до неї соціального інтелекту, який одні вчені розглядають як компонент IQ, інші – як окрему підструктуру тощо. Останню точку зору ми будемо вважати як найбільш доцільною в парадигмальному розумінні соціального інтелекту, адже він, на наше стійке переконання, є окремою структурою, що входить до IQ особистості, виконує свої, специфічні функції, які, в свою чергу, дозволяють не лише діагностувати рівень розвитку соціального інтелекту, а й фасилітувати становлення окремих його компонентів.

Проте, навіть зв'язок IQ та соціального інтелекту, який все ж таки, безперечно, не піддається сумніву, не є однозначним. Так, в дослідженнях Н.А.Кудрявцевої було встановлено, що соціальний інтелект великою мірою є незалежним від IQ. Остання виявляється в тому, що для ефективного розвитку і функціонування соціального інтелекту потрібен достатній (середній) рівень IQ, адже низький рівень розвитку IQ великою мірою гальмуватиме здатність особистості до пізнання поведінки інших людей [1]. Ми вважаємо, що позитивна кореляція між IQ та соціальним інтелектом має місце, адже за розв'язання інтелектуальних задач відповідають біологічний і психометричний інтелект, а за аналітичне вирішення ситуації соціальної взаємодії – соціальний інтелект. Останнє дозволяє нам розглядати соціальний інтелект як психологічне новоутворення в структурі IQ особистості, що має власні характеристики та виконує своєрідні функції.

Аналіз психологічної літератури дозволяє виокремити найбільш ґрунтовні в теоретичному плані теорії та концепції, що так чи інакше визначають соціальний інтелект особистості як систему інтелектуальних здатностей індивіда, які й будуть описані в даній науковій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Отже, у низці концепцій соціальний інтелект визначається як система інтелекту-

альних здібностей, які безпосередньо відповідають за пізнання поведінкової інформації (Х. Гарднер, Дж. Гілфорд, Н.А. Кудрявцева). Дослідженню соціального інтелекту, умов і механізмів його розвитку присвячено фундаментальні праці Б.Г. Ананьєва, Х. Айзенка, Дж. Брунера, А.В. Брушлинського, Л.С. Виготського, К.Дункера, О.Р. Лурії, Ж.П'яже, С.Л.Рубінштейна, Ч. Спірмена, Р. Стернберга, Л. Терстоуна, О.К. Тихомирова, В. Штерна та інших дослідників. Проте структура соціального інтелекту фахівців різних сфер професійної діяльності залишається, на жаль, поза увагою дослідників. Отже, завданнями нашої статті є:

1. Проаналізувати соціальний інтелект як певну, досить стійку систему інтелектуальних здатностей, які виражаються в соціальній поведінці індивіда.

2. Описати психологічні концепції, в яких інтелектуальний потенціал людини розглядається в парадигмі класу психічних якостей та механізмів, що визначають як наявний рівень інтелектуальних можливостей індивіда, так і можливості самовдосконалення його інтелекту.

3. Виокремити та охарактеризувати теорії, в яких соціальний інтелект є системою когнітивних властивостей особистості, що складається з трьох базових складових: соціально-перцептивних здатностей, соціальної уяви та соціальної техніки спілкування, від сформованості яких великою мірою залежить ефективність суб'єкт-суб'єктного спілкування.

4. Запропонувати та описати авторську концепцію соціального інтелекту педагога.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Автор кубічної моделі інтелекту Дж.Гілфорд розглядає соціальний інтелект як певну, досить стійку (але все ж таки таку, яка підлягає зміні в будь-якому віці) систему інтелектуальних здібностей, які виражаються в соціальній поведінці. При цьому інтелектуальні здібності є достатньо незалежною змінною від чинника загального інтелекту. У свою чергу, ці здібності (також, як і загальний інтелектуальний показник IQ) Дж.Гілфорд описує в просторі трьох змінних, які цілісно характеризують процес обробки інформації, а саме: 1) змінна, яка описує зміст вихідної інформації; 2) змінна, що є також операцією з обробки інформації; 3) змінна, яка описує результати обробки людиною інформації. При цьому основна увага в дослідженнях соціального інтелекту Дж.Гілфорда приділяється операції пізнання поведінки людини. Іншими словами, соціальний інтелект має безпосередній

зв'язок, перш за все, з пізнанням суб'єктом поведінкової інформації [8].

Отже, на думку Дж.Гілфорда, соціальний інтелект є здатністю людини до пізнання поведінки інших людей. При цьому вчений пропонує шестифакторну модель соціального інтелекту. Це такі фактори, як: 1) пізнання елементів поведінки інших людей як здатність виділяти, виокремлювати із загального контексту вербальну або невербальну експресію поведінки; 2) пізнання різних аспектів поведінки індивіда як здатність розпізнавати загальні властивості, деталі та характеристики в загальному потоці або експресивної, або ситуативної поведінкової інформації; 3) пізнання взаємостосунків в поведінці суб'єктів діалогічної взаємодії як загальна здатність розуміти і встановлювати зв'язки між елементами інформації, які вміщують особистісні смисли про поведінку людей; 4) пізнання загальних властивостей поведінки суб'єктів діалогічної взаємодії як здатність розуміти логіку розвитку цілісних ситуацій взаємодії людей між собою, розуміти глибокий сенс їхньої поведінки в цих ситуаціях; 5) пізнання перетворень поведінки як здатність розуміти зміну значень вербальної та невербальної поведінки людей в різних ситуативних контекстах; 6) пізнання результатів поведінки як здатність передбачати їхні наслідки на основі тієї інформації, яку має суб'єкт [8, с. 72].

У працях Н.А.Кудрявцевої інтелектуальний потенціал людини розглядається в парадигмі класу психічних якостей і механізмів, що визначають як наявний рівень інтелектуальних можливостей індивіда, так і можливості самовдосконалення його інтелекту. Ключовими моментами концепції Н.А.Кудрявцевої є інтелектуальний статус, пізнавальна мотивація, здатність до самовідображення та самовизначення, а також розумова працездатність. У процесі досліджень вчена виокремила інтегративний показник інтелектуального потенціалу людини, названий нею «єдиним показником інтелекту». Цей показник, на думку дослідниці, цілком відображує суттєві компоненти механізму інтелектуального зростання на рівнях особистості: на рівні загального інтелекту – здатність до розв'язання задач на суб'єкт-об'єктному рівні; на рівні соціального інтелекту – здатність до розв'язання задач на суб'єкт-суб'єктному рівні; на рівні рефлексії – даний показник фіксує баланс розвитку різних сторін інтелекту.

Так, соціальний інтелект Н.А.Кудрявцева розглядає як здатність до раціональних мисленневих операцій, об'єктом яких

є процеси міжособистісної взаємодії. При цьому передбачається психологічна автономність та незалежність суб'єкта, що дозволяє йому протистояти тиску зі сторони інших людей та обставин. Важливим компонентом у структурі соціального інтелекту є самооцінка людини. Особливу увагу авторка досліджень приділила питанню щодо мотивації як важливий детермінанті соціального інтелекту та здатності до його самоорганізації. Суттєвим моментом у концептуальній моделі Н.А.Кудрявцевої є спроба співвіднести загальний та соціальний інтелект. Як виявилось, і перший, і другий інтелект є відносно незалежними один від одного. Про це, на думку Н.А.Кудрявцевої, передусім свідчить отриманий негативний кореляційний зв'язок між соціальним інтелектом та емпатією. Завдяки цьому вчена підтвердила вихідну гіпотезу дослідження про те, що соціальний інтелект є здатністю до раціональних мисленневих операцій, що сприяє подоланню людиною стану емоційного зараження [цит. за 2, с. 74].

У теорії Х.Гарднера [6, с.35] запропоновано сім видів інтелекту, які утворюються поєднанням загальних здатностей особистості. До таких видів інтелекту вчений відносить:

- лінгвістичний інтелект – здатність використовувати мову для того, щоб передавати та сприймати інформацію;
- музичний інтелект – здатність виконувати музичні твори, їх створювати або лише отримувати задоволення від музики;
- логіко-математичний інтелект – здатність досліджувати категорії, робити їхній компонентний аналіз, що дозволяє чітко окреслювати їхню структуру шляхом маніпулювання об'єктами, символами, поняттями, а також експериментувати із використанням похідних від первинних, тобто вторинних образів;
- просторовий інтелект – здатність бачити, сприймати і маніпулювати мисленнево уявними об'єктами, на основі чого – сприймати і створювати просторово-зорові структури та композиції;
- тілесно-кінестетичний інтелект – здатність використовувати набуті та відпрацьовані до автоматизму рухові навички в спорті, виконавському мистецтві, в ручній праці.
- міжособистісний інтелект – здатність розуміти інших людей і справляти на них позитивне враження;
- Внутрішньособистісний інтелект – здатність адекватно оцінювати та розуміти себе, свої почуття, прагнення.

На наш погляд, саме поняття «міжособистісний інтелект» і «внутрішньоособистісний інтелект», виокремлені в теорії

Х. Гарднера [6], відповідають поняттю «соціальний інтелект». Отже, соціальний інтелект есплікується в структурі пізнавальної здатності людини розуміти себе та інших людей; саме він зумовлений розвитком певних здібностей і здатностей особистості, рівнем її IQ тощо.

Згідно з концепціями даних авторів, соціальний інтелект безпосередньо пов'язаний з пізнанням людиною поведінкової (конативної) інформації і визначається як система інтелектуальних здібностей та здатностей індивіда.

На особливу увагу заслуговують концепції, які визначають соціальний інтелект через систему когнітивних властивостей, від яких залежить ефективність спілкування, комунікативна, когнітивна та життєва компетентності особистості, успішність обробки людиною соціальної інформації і т.д. На думку А.Л.Южанінової [5, с. 63–67], соціальний інтелект є системою когнітивних властивостей особистості, що складається з трьох базових складових: соціально-перцептивних здібностей, соціальної уяви та соціальної техніки спілкування, від сформованості яких великою мірою залежить ефективність суб'єкт-суб'єктного спілкування.

На відміну від Дж.Гілфорда, А.Л.Южанінова, крім здібностей, спрямованих на адекватне розуміння ситуації соціальної взаємодії, до структури соціального інтелекту включає комунікативні здатності особистості, що забезпечують можливість адекватного відображення людиною як своїх індивідуальних властивостей, так і характеристик реципієнта. У власних дослідженнях А.Л.Южанінова характеризує ці здатності, а саме: соціально-перцептивні здатності, соціальну уяву та соціальну техніку спілкування.

Соціально-перцептивні здатності – це особистісні новоутворення, що забезпечують можливість адекватного відображення людиною як своїх індивідуальних властивостей, так і якостей реципієнта, особливостей організації своїх психічних процесів та проявів емоційної сфери, а так вже емоційних процесів, емоцій реципієнта, що забезпечують точність в розумінні характеру взаємостосунків реципієнта з оточуючими. З іншого боку, враховуючи зв'язок рефлексивних процесів особистості із соціально-перцептивними, до соціально-перцептивних здатностей слід віднести також здатність самопізнання (усвідомленням своїх індивідуально-особистісних властивостей, мотивів поведінки та характеру сприйняття себе іншими).

Іншою комунікативною здатністю особистості є соціальна уява – це здатність адекватного моделювання суб'єктом індивідуальних та особистісних властивостей людей з урахуванням зовнішніх ознак останніх, а також здатність прогнозувати характер поведінки реципієнта в конкретних ситуаціях соціальної взаємодії, здатність до антиципації особливостей та плину подальшої суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

До комунікативних здатностей А.Л. Южанінова також відносить соціальну техніку спілкування, яка виявляється в здатності особистості ухвалити роль іншого, володіти ситуацією і спрямовувати взаємодію інших в потрібному для індивіда напрямку, у великій кількості технік і засобів спілкування, які використовуються в процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Виходячи із результатів власних емпіричних досліджень, А.Л.Южанінова зазначає, що найвищим критерієм прояву соціального інтелекту особистості є здатність впливати на психічні стани та емоційні прояви інших людей, а також фасилітувати формування психічних властивостей оточуючих [5, с. 63–67].

У функціональній структурі міжособистісного спілкування В.М.Панферов виокремлює соціальний інтелект як особливу когнітивну функцію людини, яка експлікується в загальних функціях людської діяльності на різних рівнях функціонування суб'єкта спілкування [3, с. 27].

У дослідженнях О.О.Смирнової та О.В.Калягіна соціальний інтелект розглядається як деякий когнітивний компонент комунікативної компетентності, що визначається як здатність особистості прийняти позицію, точку зору іншої людини, передбачити її поведінку, ефективно розв'язувати різні проблеми, що виникають між суб'єктами діалогічної взаємодії [4, с. 51].

У роботах К.Скай, П.Гонди і М.Квейхагена [7] пропонується визначення соціального інтелекту в зв'язку із парадигмальним аналізом «життєвої компетентності», що передбачає набуття людиною вмінь виробляти стратегії діяльності, планувати перспективні дії, яких має досягнути суб'єкт в результаті чітко сформульованої мети, вміння робити висновки з огляду на успіхи або невдачі під час складання майбутніх планів [7, с. 67]. На думку науковців, соціальний інтелект фасилітує становлення в індивіда вміння використовувати когнітивні стратегії виконання діяльності в повсякденних життєвих ситуаціях та ситуаціях професійної взаємодії. Згідно з визначенням К. Скай, соціальний інтелект – це фенотипічне поєднання генотипічно маркованих факторів інтелектуального розвитку, що забезпечує ефектив-

ність адаптивної поведінки людини у специфічних ситуаціях соціальної взаємодії [7, с. 84].

Спираючись на проаналізовані теорії та концепції до визначення соціального інтелекту особистості, ми запропонували власне структуру соціального інтелекту педагога. Ми вважаємо, що соціальний інтелект педагога вміщує *три підструктури*: когнітивну, мнемічну та емпатійну тощо. Отже, *когнітивна підструктура соціального інтелекту* включає в себе сукупність досить стійких знань, оцінок, правил інтерпретації подій, поведінки людей, їх взаємовідносин і т.д. на основі сформованої системи інтерпретацій на мікроструктурному і макроструктурному рівнях. Мікроструктура когнітивної складової соціального інтелекту детермінується функціями останньої, а саме пізнавально-оцінною, від якої залежить грамотна переробка та оцінювання інформації, яку сприймає суб'єкт; прогностичної, на основі якої здійснюється планування та прогнозування розвитку міжособистісних взаємодій; комунікативної, що забезпечує ефективність власне процесу спілкування (дана функція пов'язана з адекватним сприйняттям і розумінням партнера по спілкуванню); рефлексивної, яка знаходить своє відображення безпосередньо в самопізнанні. У свою чергу, макроструктура когнітивної складової соціального інтелекту виявляється у ставленні індивіда до себе як до цінності, ціннісно-смісловій позиції до міжособистісних відносин, а також в актуалізації мотиваційно-ціннісних орієнтацій особистості, аксіологічного ставлення до професійної та інших видів діяльності.

Джерелом соціального інтелекту на мікроструктурному рівні є безперервна актуалізація перерахованих нами функцій. При цьому результатом їх інтеграції можна вважати сукупність суб'єктивних шкал, що дають можливість суб'єктові орієнтуватися в особливостях міжособистісної взаємодії, розпізнавати й адекватно оцінювати поведінку інших індивідів. Одним з основних результатів соціального інтелекту високого рівня буде наявність в особистості суб'єктивних статистик різних модальностей. Це – простір суб'єктивних психосемантичних шкал, символіка невербальної поведінки, нормативи мовної продукції і т.д.

Завданням соціального інтелекту на макроструктурному рівні є забезпечення можливостей оцінювати себе й інших людей як особистостей. При цьому ціннісні орієнтації окремого індивіда можуть не збігатися із загальноприйнятими соціальними нормами і навіть вступати з ними в конфлікт, але завжди є такий

соціум і його конкретні представники, у яких індивідуальне бачення світу, особистісні цінності і смисли людини будуть знаходити підтримку.

Мнемічна складова соціального інтелекту педагога характеризує наявність в індивіда здатності до інтерпретації явищ, подій життя, поведінки інших людей і своєї власної як суб'єкта цих подій. Мнемічна підструктура базується на особистісному досвіді суб'єкта, де суб'єктивні статистики утворюють особистісний інтерпретаційний комплекс. Полімодальність в даному випадку означає наявність у людини різних інтерпретаційних комплексів відповідно до різних сфер буття індивіда. Формально вони можуть суперечити один одному, проте психологічно в нормі є внутрішньо узгодженими, забезпечуючи єдність мнемічної складової соціального інтелекту.

Емпатійна складова соціального інтелекту більшою мірою залежить від того, яку форму поведінки педагог обирає в якості пріоритетної, що очікує від оточуючих його суб'єктів, який ціннісний інтерпретаційний комплекс у ставленні до навколишнього світу сформувався у людини, які можливості є у даного індивіда в плані використання механізмів антиципації у розв'язанні різних проблем професійного та соціального життя тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Так, ми передбачаємо, що одним із основних результатів інтеграції функцій соціального інтелекту є наявність в індивіда *суб'єктивних статистик* різних модальностей: це – й простір суб'єктивних психосемантичних шкал, і символіка невербальної поведінки, і нормативи мовленнєвої продукції. Перелік подібних модальностей можна доповнити, маючи на увазі, що статистики фактично відображують всілякі сторони життєдіяльності людей, тому вони різняться з урахуванням глибини, тривалості життя, репрезентативності та ін. При цьому статистики, як одиниці соціального інтелекту, за своєю будовою, функціями та генезою досить глибоко відрізняються від соціальних стереотипів. Якщо стереотип є стійкою структурою, фіксованою на рівні мнемічного компонента соціального інтелекту, що є інваріантою стосовно різних життєвих ситуацій, то статистики є змінною, рухомою структурою. Статистики по відношенню до стереотипів є вихідною феноменальною базою їхньої подальшої організації.

Отже, будемо виходити з того, що повсякденне буття, життєдіяльність тощо утворюють собою сукупність ситуацій, подій, вчинків та ін. Тоді окрема статистика є певною репрезентатив-

ною вибіркою, що є валідною деякому суб'єктивному аспекту розуміння, тим самим створюючи вихідну, базову одиницю соціального інтелекту. Прикладом деякої статистики може бути окрема суб'єктивна шкала («справедливий – несправедливий», «емпатійний – неемпатійний», «вірний – невірний» та ін.), коли характер розподілення суджень індивіда за шкалою є результатом соціального інтелекту людини. При цьому розподіл статистики за шкалою може бути або одномодальним, або бімодальним. В останньому випадку протилежні дескриптори приймають цілком самостійне значення, фіксуючись на рівні соціального інтелекту, виявляючись, наприклад, у подвійному, амбівалентному ставленні індивіда до самого себе, до інших, до світу тощо. Одномодальність або бімодальність статистики не є наперед заданими. Переходи одного розподілу в інший є закономірними процесами, природними для кожного індивіда. Щодо цього свідчать стадії вікового розвитку людини, поведінка суб'єкта в перехідний період його життя, нестійкий характер суспільної думки, цінностей та ін.

На жаль, не всі питання з даної проблеми є до кінця розв'язаними в психології. Однією з найбільш актуальних проблем на сучасному етапі розвитку психологічної науки є вирішення питання як про співвідношення загального і соціального інтелекту, так і в цілому про правомірність виділення останнього в структурі IQ особистості, а також щодо особливостей прояву та становлення соціального інтелекту педагога в умовах виконання ним професійної діяльності. Також більш докладно структуру соціального інтелекту педагогів різних сфер професійної діяльності буде проаналізовано в наступних наших публікаціях.

Список використаних джерел

1. Кудрявцева Н.А. Единство интеллекта : [Научный отчет] / Наталья Анатольевна Кудрявцева // [Грант РФФИ 1993-1994]. – СПб., 1995. – 54 с.
2. Куницына В.Н. Межличностное общение : [учебник для вузов] / В.Н. Куницына, Н.В. Казаринова, В.М. Поголыша. – СПб. : Питер, 2002. – 544 с.
3. Панфёров В.Н. Восприятие и интерпретация внешности людей : [Текст] / Владимир Николаевич Панфёров // Вопросы психологии. – 1974. – № 2. – С. 24–34.
4. Смирнова Е.О. Отношение популярных и непопулярных школьников к сверстникам [Текст] / Е.О. Смирнова, Е.В.Калыгина // Вопросы психологии. – 1998. – № 5. – С. 50–60.

5. Южанинова А.Л. К проблеме диагностики социального интеллекта личности [Текст] / А.Л.Южанинова // Проблемы оценивания в психологии. – Саратов : унив-т, 1984. – С. 63–67.
6. Gardner H. Frames of mind: The theory of multiple intelligences [Text] / H. Gardner. – L. : Heinemann, 1983. – 178 p.
7. Gonda P. Interpersonal Problem solving and Social Competence in Children [Text] / P. Gonda, M. Kveihagen, K. Skaye // Hand book of Social Development. – N.Y., 1992. – 317 p.
8. Guilford J.P. The nature of human intelligence : [Text] / J.P. Guilford. – N.Y. : McGraw-Hill, 1967. – 156 p.
9. Thorndike R.L. Intelligence and its uses [Text] / Robert Ladd Thorndike // Harper s Magazine. – 1920. – PP. 227–235.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Kudrjavceva N.A. Edinstvo intellekta : [Nauchnyj otchet] / Natal'ja Anatol'evna Kudrjavceva // [Grant RFFI 1993–1994]. – SPb., 1995. – 54 с.
2. Kunicyna V.N. Mezhlichnostnoe obshhenie : [uchebnik dlja vuzov] / V.N. Kunicyna, N.V. Kazarinova, V.M. Pogol'sha. – SPb. : Piter, 2002. – 544 s.
3. Panfjorov V.N. Vosprijatie i interpretacija vneshnosti ljudej [Tekst] / Vladimir Nikolaevich Panfjorov // Voprosy psihologii. – 1974. – № 2. – С. 24–34.
4. Smirnova E.O. Otnoshenie populjarnyh i nepopuljarnyh doshkol'nikov k sverstnikam : [Tekst] / E.O. Smirnova, E.V.Kaljagina // Voprosy psihologii. – 1998. – № 5. – S. 50–60.
5. Juzhaninova A.L. K probleme diagnostiki social'nogo intellekta lichnosti [Tekst] / A.L.Juzhaninova // Problemy ocenivanija v psihologii. – Saratov. univ-t, 1984. – S. 63–67.
6. Gardner H. Frames of mind: The theory of multiple intelligences [Text] / H. Gardner. – L. : Heinemann, 1983. – 178 p.
7. Gonda P. Interpersonal Problem solving and Social Competence in Children : [Text] / P. Gonda, M. Kveihagen, K. Skaye // Hand book of Social Development. – N.Y., 1992. – 317 p.
8. Guilford J.P. The nature of human intelligence [Text] / J.P. Guilford. – N.Y. : McGraw-Hill, 1967. – 156 p.
9. Thorndike R.L. Intelligence and its uses : [Text] / Robert Ladd Thorndike // Harper s Magazine. – 1920. – P. 227–235.

E.Z. Ivashkevych. Social intellect as a system of intellectual abilities of the personality. The article deals with the problem of social intellect as a certain, fairly stable system of intellectual abilities, which are expressed

in the process of social behavior of the person. The author of the article described psychological concepts in which intellectual potential of the person was shown in a paradigm of mental qualities and mechanisms. These mental qualities and mechanisms determine the existing level of intellectual capacity of the person and the possibilities of self-development of his/her intellect.

The author of the article singled out and described the theories in which social intellect was presented as a system of cognitive qualities of the personality. From this point of view social intellect consists of three basic components: social and perceptual qualities, social imagination and social technique of communication. The effectiveness of subject-subject communication depends on the development of these three basic components.

The author of the article proposed and described the conception of social intellect of a teacher. It was shown that social intellect of a teacher consisted of three substructures: a cognitive one, a mnemonic substructure and the emphatic one. It was established that a cognitive substructure of social intellect included a set of fairly stable knowledge, ratings, rules of interpretation of events, frames of human behavior, their relationships, etc. based on the existing system of interpretations on micro and macro structural levels.

It was shown that a mnemonic component of social intellect of the teacher described developed ability to interpret events, life events, behavior of other people and their own as the subject of these events. Emphatic component of social intellect is largely dependent on what shape of the behavior the person chooses as a priority that he/she expects his/her business associated with the complex of interpretative value in relation to the world of the person. It was concluded that the emphatic component of social intellect was also dependent on what the person expected from other subjects of interpersonal interaction, what valuable interpretative complex of relations to the surround world was formed inside the person, what possibilities the subject also had when we told about the usage of mechanisms of anticipation in solving various problems of professional and social life.

Key words: intellect, social intellect, intellectual abilities, social and perceptual abilities, social imagination, social technique of communication, cognitive, mnemonic and emphatic substructures of social intellect.

Received January 08, 2016

Revised January 26, 2016

Accepted February 15, 2016